

עלייתה של אסיה: השלכות מדיניות על ישראל והעם היהודי

א. התפתחויות מרכזיות ביחסי ישראל-סין וישראל-הודו לאחרונה

1. בחזית האסטרטגית והפוליטית: קיפאון יחסי

הרושם העיקרי, השטחי, המתקבל מתצפית על הקשרים בין ישראל לבין שתי המעצמות העולות באסיה הוא של קיפאון יחסי, פוליטי ודיפלומטי, ביחסים בחודשים האחרונים, ובמיוחד בעקבות החגיגות ב-2012 לציון יובל העשרים לנורמליזציה של היחסים. ביקורו הרשמי של ראש הממשלה נתניהו בסין בתחילת מאי 2013, שהיה הביקור הראשון של ראש ממשלה ישראלי בשש השנים האחרונות, עשוי לרמז על שינוי בדפוס זה, והוא מתרחש בדיוק בשעה שהממשלה החדשה בסין מתחילה לגבש את מדיניותה. כלפי חוץ, הרטוריקה הפומבית של סין ביחס לישראל ולעם היהודי ממשיכה להיות חיובית. אבל כשמדובר בעניינים קונקרטיים, היחסים קשים. הסביבה הדיפלומטית בבייג'ינג תחרותית ביותר, כשממשלות רבות מגדילות את היקפן ומספרן של המשלחות והנציגויות שלהן בסין. שגרירות ישראל בסין, למרות הגדלתה בשנים האחרונות ומינוי שגריר בדרג שר, נותרה מבודדת יחסית, וממשיכה להתמודד עם קשיים בניסיונה להגיע אל מקבלי החלטות או

ההערכה השנתית של המכון למדיניות עם יהודי לשנת 2010 כללה פרק שכותרתו "עלייתה של אסיה: השלכות על ישראל והעם היהודי". פרק זה חזר על התחזיות הידועות היטב, לפיהן סין והודו מתקדמות בדרך להשגת מעמד של מעצמות גדולות, הדגיש כי לישראל ולעם היהודי עניין גדול מאוד באסיה, עמד על החשיבות הקריטית של מדיניות ארה"ב לגבי המזרח התיכון ואסיה והשפעתה על עמדת ישראל באסיה, ניתח את בעיית האסלאם שעימה נאלצות סין, הודו וישראל להתמודד, לפעמים באופן דומה, אך ברוב המקרים בדרכים שונות לחלוטין, ולסיום מתח ביקורת על כך שישראל והעם היהודי אינם מקדישים די תשומת-לב לאסיה. כתוצאה, בין היתר, מחוסר תשומת-לב זה, יחסי ישראל עם אסיה פיגרו מאוד אחרי הקשרים שארצות רבות אחרות ביססו עם היבשת, פיגור של חמש שנים אם לא יותר, והם עדיין בפיגור כיום.

אף שיש מקום להשוואה בין היחסים עם סין ועם הודו, ישנם כמה הבדלים חשובים בטבעם ובצורתם הנוכחיים של האתגרים שעמם מתמודדים ישראל והעם היהודי ביחסיהם עם שתי הארצות, ואלה מחייבים לעתים גישות ופתרונות מדיניותיים שונים, כפי שיוצג במסמך זה.

אל יועצים סינים בכירים. הודו, מצידה, לא הותירה לישראל כל ספק כי בין שתי הארצות לא יוחלפו בעתיד הנראה לעין שום ביקורים בדרג בכיר. גם שר החוץ וגם שר הביטחון של ישראל (שביקרו שניהם בסין) לא הוזמנו לבקר בהודו ב-2012. התפתחות חיובית יותר היתה זרם סדיר של ביקורים בישראל של פוליטיקאים סינים מן המחוזות (פרובינציות) ושרים בממשלת הודו האחראים למגזרים כגון תיירות או תחבורה. שר האוצר של ישראל ביקר בהודו וזכה לקבלת פנים חמה.

התעשייה הישראלית מתקשה לבסס את אחיזתה בשוקי סין והודו, הטכנולוגיה היא עמוד התווך של הקשרים העתידיים

2. הסחר האזרחי והצבאי וקשרים כלכליים: צמיחה, אך יש עדיין פוטנציאל רב שטרם נוצל

יחסי החליפין והסחר הכלכליים הלכו וצמחו בהדרגה, אך לא בקצב שישראל היתה רוצה. סין הפכה לשותפת הסחר השלישית בגודלה של ישראל, וזה נתון מעודד, אך ברור שקיים פוטנציאל רב לגידול בעתיד. הסחר עם הודו דומה בהיקפו לסחר עם טורקיה או איטליה, אבל הסכם הסחר החופשי בין שתי המדינות, שהודו מבטיחה מאז 2010, טרם נחתם.

התעשייה הישראלית מתקשה לבסס את אחיזתה בשוקי סין והודו, אך זו אינה בהכרח אשמתן של סין או של הודו. יחד עם זאת, ביולי 2012 חתמו סין וישראל על "מזכר הבנה", שעל פיו סין תשתתף במימון ותבנה קו רכבת מהירה לאילת, פרויקט שממשלת ישראל העניקה לו עדיפות לאומית. מבחינת ישראל, שכנוע סין להשקיע במיזם לאומי בעל חשיבות אסטרטגית עצומה לטווח הארוך היה - או עתיד להיות, אם יתגשם

- התפתחות רבת-חשיבות. גם סין וגם הודו מפגינות עניין מתמיד בטכנולוגיות ובחדשנות הישראליות. כבר עתה, הטכנולוגיה היא עמוד התווך החיוני של קשריה הכלכליים העתידיים של ישראל עם אסיה.

בצד החיוב, היחסים עם הודו ממשיכים לשגשג. הודו נותרה הלקוח הזר הגדול ביותר לחומרה וטכנולוגיה צבאית מתוצרת ישראל, מה שמעניק לתעשיות הביטחון של ישראל דחיפה משמעותית. שיתופי פעולה מתקיימים במגזרים ביטחוניים רבים, ובכללם המלחמה בטרור. קצינים בכירים באים לביקורים בשני הכיוונים - הביקור האחרון שפורסם בציבור (לא כל הביקורים מתפרסמים) היה זה של רמטכ"ל חיל האוויר ההודי, שהגיע לביקור בישראל בראשית 2013. נראה כי סירובו ממניעים פוליטיים של שר ההגנה ההודי לבקשתו של שר הביטחון הישראלי לערוך ביקור רשמי בתערוכת היצוא הביטחוני Defexpo India ב-2012, והכנסתה של חברת יצוא ביטחוני ישראלית לרשימה השחורה עקב שחיתות לכאורה, לא השפיעו באופן משמעותי על הקשרים הביטחוניים.

יחד עם זאת, היעדר גינוי ציבורי כלשהו לניסיון ההתנקשות בחיי דיפלומט ישראלי בידי סוכנים איראניים בדלהי (2012) והסלחנות שהופגנה כלפי אזרח הודי שהיה מעורב בנסיון ההתנקשות, מצביעים גם על חוסר יכולתה או אי-רצונה של הודו להגן על ריבונותה מפני הסגות גבול איראניות. הקשרים הצבאיים עם סין מוגבלים בחומרה עקב וטו אמריקני. למרות זאת, הצבא הסיני הפגין בפומבי את הכבוד שהוא רוחש לכוחות הצבאיים של ישראל ואת עניינו בהם ב-2011 וב-2012, וזו היתה התפתחות חדשה ולגמרי בלתי-צפויה. סין הזמינה את שר הביטחון של ישראל לביקור רשמי בבייג'ינג, ומפקד הצי הסיני ומאוחר יותר גם רמטכ"ל הצבא הסיני ערכו בישראל ביקורים שזכו לכיסוי תקשורתי נרחב, וזכו להתקבל אצל הדרגים הפוליטיים הבכירים ביותר. ההסבר לביקורים אלה, על פי מקורות סיניים, היה כי סין

ב. מגמות עולמיות ואזוריות מרכזיות בעלות השלכות עתידיות על קשרי ישראל והעם היהודי עם סין והודו

1. הצמיחה העתידית של סין והודו, ושקיעתה היחסית של אמריקה

בעת האחרונה התפרסמה ספרות ענפה המתארת את התזוזה הניכרת במאזן הכוחות מן המערב אל המזרח, כשהמערב נאלץ לוותר על חלק מעוצמתו לטובת אסיה המתעוררת, בהנהגת סין והודו. למעבר איטי אך קבוע זה של עוצמה גלובלית לאסיה יש הפוטנציאל להפוך, בוודאי את סין, ובהמשך כנראה גם את הודו, למעצמות עולמיות בתוך פחות משנות דור. שתי המדינות עשויות להשיג בקרוב שליטה אזורית והשפעה יבשתית או עולמית נרחבת, במישור הכלכלי, הפוליטי והצבאי.

בנובמבר 2012 חזה הארגון לפיתוח ושיתוף פעולה כלכלי (OECD) שמרכזו בפאריס שינויים דרמטיים בחלוקת העוצמה הכלכלית העולמית עד שנת 2060.

תוצר מקומי גולמי בעולם לפי שנה וארץ, באחוזים

2060	2030	2011	
17	18	23	ארה"ב
9	12	17	אירופה
28	28	17	סין
18	11	7	הודו

התמ"ג של סין צפוי לעבור את זה של ארצות הברית בתוך מספר שנים, בעוד שהתמ"ג של הודו יעבור

מקדישה יותר תשומת-לב לישראל כגורם מכריע במזרח התיכון. בה בעת, מספר גדל והולך של מומחי מדיניות וביטחון סיניים ביקרו בישראל לדיונים עם עמיתיהם הישראליים.

3. עוצמה רכה וקשרים בין אנשים: היעדר מאמץ קירוב תרבותי מקיף

גם לסין וגם להודו אין כמעט שום היסטוריה של אנטישמיות מולדת. הידע הקיים על יהודים מצומצם יחסית, ועד היום אין כמעט רגשי איבה, חוץ מאשר במידה מסוימת בקרב המיעוטים המוסלמיים שבשתי המדינות, ובמקרה של הודו, בקרב העילית האינטלקטואלית שלה. להינדים ולסינים אין שום עניין במקומות הקדושים למוסלמים או ליהודים - לסינים עצם המושג הזה זר לחלוטין. לכן, בשתי המדינות, ישראל והעם היהודי הם עדיין במידה רבה "דף חלק", ויש לראות בכך הזדמנות ולא קושי, שכן זה מספק לישראל ולעם היהודי מרחב לפיתוח סיפּר (נרטיב) משלהם. יש לנצל הזדמנות זו לבנות עוצמה רכה באמצעות אסטרטגיה של קירוב תרבותי מקיף. ישראל והעם היהודי זקוקים בדחיפות להרחיב את מדיניות התרבות והמידע שלהם ביחס לאסיה, שהיא כיום מוגבלת מאוד, ולהקדיש לכך יותר משאבים. העם היהודי חייב למלא תפקיד מרכזי במהלך קירוב כזה.

אסונות טבע ואסונות סביבתיים, יכולים לשנות מגמות אלו. בנוסף, הצמיחה הכלכלית בסין ובהודו מתרחשת כיום בקצב איטי בהרבה מאז שנת 2010/2011, מה שהוביל כמה משקיפים מערביים להטיל ספק ב"עלייה של אסיה" כתהליך בלתי-נמנע. עם זאת, שום ארץ לא הפכה למעצמה גדולה מבלי להתגבר על מכשולים אדירים, וגם סין וגם הודו כבר התגברו על מכשולים רבים. עד כה נודע ה-OECD ביכולות חיזוי מוצלחות למדי. לא יהיה זה נבון להתעלם מתחזיותיו בעניין אסיה.

2. ה"העתקה" של ארה"ב מן המזרח התיכון אל אסיה

בשנת 2011 הכריז הנשיא אובמה כי ארצות הברית "תאזן מחדש" את מדיניות החוץ שלה בהתרחקות מציר המזרח התיכון, לטובת התמקדות פוליטית וגם צבאית גדולה יותר באזור אסיה - האוקיינוס השקט. מיזם זה עורר זעם עצום בסין, במיוחד לאור העובדה שאמריקה ניסתה לשכנע את העולם בקריצה כי המדיניות החדשה איננה מכוונת כלפי סין - דבר שהיה לא נכון בעליל. האינטרסים האמריקניים הישנים-חדשים במצרים, סוריה, המפרץ, איראן, אפגניסטן ועוד הבהירו מעל לכל ספק כי ארצות הברית פשוט לא תוכל להפנות עורף למזרח התיכון. וזה מה שסין רוצה: אמריקה שיש לה אינטרסים מובהקים במזרח התיכון, שמגוננת על היציבות הכללית, ובמיוחד על שדות הנפט במדינות המפרץ, ומעל לכל, על הזרימה החופשית של הנפט מאסיה; ואמריקה ששומרת על פרופיל נמוך יותר באסיה מכיוון שמשאביה מוגבלים. "להרוג שתי ציפורים באבן אחת" אולי איננו פתגם סיני, אבל אין ספק שזהו יעד מרכזי במדיניות סין.

למרות התגברות המתחים לאחרונה בין סין לבין שכנותיה (ובהן יפאן, בת הברית של ארה"ב) עקב מחלוקות טריטוריאליות בדרום ובמזרח סין, עדיין

כנראה את זה של יפאן עד 2015 בערך. גודל הכלכלה ההודית עשוי להגיע ב-2060 לזה של כלכלת ארצות הברית. בשנת 2060 צירוף הכלכלות של סין והודו עשוי להסתכם ב-46 אחוזים מן הכלכלה העולמית, כמעט בדיוק הנתח ששתי הארצות החזיקו בו באמצע המאה השמונה-עשרה, לפני שהבעיות הפנימיות שלהן, וההתפשטות וההתערבות האימפריאליסטית של המערב, התחילו לחבל בשתייהן. אם ניתן לסמוך על תחזיות אלו - ומחקר מקביל בארה"ב מצא סימוכין למגמות העיקריות - הרי שניתן לצפות כי חלקן של אמריקה ושל סין בכלכלה העולמית יישאר יציב יחסית אחרי 2030. זה אומר שעלייתה הדרמטית של סין תתחיל להאט את קצבה בעוד עשרים שנה, וגם שמבחינה כלכלית, ה"שקיעה" של אמריקה עתידה להיות תהליך יחסי למדי. אמריקה לא תישאר מעצמת-העל היחידה בעולם, אבל היא עדיין תהיה מעצמה גדולה וחיונית. שתי המגמות הבולטות ביותר, כפי שנחזו, הן ירידתה התלולה של אירופה ועלייתה התלולה של הודו. הנחת היסוד של תחזית OECD מבוססת על התחזית הוודאית כי אוכלוסיית הודו תעבור את אוכלוסיית סין ובתוך עשרים שנה תמנה 1,600 מיליון נפש. חלק גדול מההודים יהיו אנשים צעירים, שהשכלתם הולכת ומשתפרת, בעלי שאיפות מקצועיות, ניידים גיאוגרפית ופחות ופחות כפופים לאילוצים המסורתיים של פְּתוֹת (קסטות) ומוצא, שפה ודת.

הערכת מגמות כלכליות לאורך חצי מאה היא עיסוק מסוכן, שלא לומר פזיז. אירועים בלתי-צפויים, ובהם

**סין רוצה
אמריקה
שמגוננת
על היציבות
במזרח התיכון
ושומרת על
פרופיל נמוך
יותר באסיה**

לא סביר שסין וארצות הברית ייכנסו לעימות ישיר במזרח אסיה - ברור שזה לא ישרת את האינטרסים של אף אחת מהמעצמות. לנוכח איום אמריקני נתפס - ומדיניות של "הכלת סין" נתפסת כאיום - סביר להניח שסין תגיב בעקיפין, בחלקי עולם אחרים, ובהם המזרח התיכון. כאן נכנסת לתמונה מדיניותה של סין בשאלת איראן. בניגוד לפרשנות המקובלת, סין תומכת באיראן באומות המאוחדות ובאמצעות סחר והשקעות לא רק מפני שהיא זקוקה לנפט האיראני, אלא מפני שהיא רואה באיראן את "עקב אכילס" של אמריקה, כלומר, נקודת לחץ, והיא רוצה להחזיק את ידה בקירבת העקב הרגיש. ישראל, הנתונה לאיומים רציניים מצד איראן, הפכה ל"נזק הנלווה" של מדיניות זו. לסין אין שום רצון רע כלפי ישראל, אבל כל עוד לא תשתכנע מהערכות ישראל והמערב לגבי מידת הדחיפות וגודל האיום שמציבה תוכנית הגרעין של איראן, היא לא תשנה את מדיניותה בשאלת איראן רק כדי לספק את ישראל. שינוי במדיניות סין כלפי איראן יתרחש כנראה רק כחלק משינוי במאזן העולמי של יחסי סין-אמריקה - כל זאת כמובן בהיעדר אירועים אחרים דרמטיים יותר.

3. כניסתן של סין והודו למזרח התיכון והגדלת נוכחותן באזור

אף שמדברים על כך הרבה פחות מאשר על מעבר העוצמה בעולם מן המערב אל המזרח, לנוכחותן הגוברת של סין והודו במזרח התיכון יהיו השלכות מכריעות על ישראל והעם היהודי.

אנרגיה היא הגורם המרכזי שמשך את סין והודו על המזרח התיכון והפך על פיהן כמה ממשוואות הכוח הגיאופוליטי העיקריות המקובלות בעולם. יותר מ-70 אחוזים מכלל הנפט והגז של סין והודו מגיעים מן המזרח התיכון ומאמצות מוסלמיות נוספות, והשיעור הזה עתיד לגדול ל-80 אחוזים או אף יותר. יתרה מכך, יותר נפט וגז שמקורם במזרח התיכון זורמים כיום

לאסיה, ולא לאירופה ולא ארצות הברית. בתוך חמישים שנה גדל זרם הסחר השנתי בין המזרח התיכון לאסיה - בעיקר עם סין והודו אך לא רק איתן - מקצת יותר מאפס ליותר מטריליון דולר. אל זרם הסחר מתלווים זרמי השקעות נכבדים, ותשעה מיליון פועלים אסיאתים, יותר מארבעה מיליון הודים ויותר ממיליון סינים מתגוררים ועובדים בארצות מזרח-תיכוניות, בעיקר באזור המפרץ. מציאות זו יוצרת קשרי תלות נרחבים וחשרי תקדים.

החוכמה המקובלת, לפיה סין והודו נשענות על הנפט המזרח-תיכוני, מתעלמת מן הצד השני של המשוואה. האמת היא כי יותר ויותר, יצואני האנרגיה המוסלמים תלויים באסיה. אין להם עוד לאן לפנות אם ברצונם להבטיח שוק יציב לאורך טווח ואת ההגנה של מעצמה גדולה שלא תדרוש בתמורה תשלום במטבע פוליטי, כגון כיבוד זכויות אדם. למעשה, סין והודו יתחילו בקרוב להפעיל במזרח התיכון השפעה

ועוצמה החורגות מענייני נפט ומסחר. בעוד עשרים שנה ייתכן ואף סביר שהשפעתן של בייגינג וניו דלהי על קהיר, ג'דה, דמשק ורמאללה תהיה גדולה מזו של אירופה.

שאלה מכרעת היא האם וכיצד תתחרה העוצמה הסינית וההודית, ואולי אף תתנגש חזיתית, עם מעצמות חשובות אחרות במזרח התיכון, ובמיוחד ארצות הברית ורוסיה. כאן אפשריים כמה תרחישים לטווח הארוך, בכפוף לשאלה האם הצמצום הנוכחי במחויבות של אמריקה ובנוכחותה הצבאית במזרח התיכון יתברר כקבוע, או שאמריקה תפעיל שוב את

לנוכחותן הגוברת של סין והודו במזרח התיכון יהיו השלכות מכרעות על ישראל והעם היהודי

כוחה במזרח התיכון על מנת להתחרות באסיה על שליטה במשאבי האנרגיה היקרים של האזור. לכניסת אסיה למזרח התיכון יהיו השלכות מכריעות לא רק על קשרי סין והודו עם השחקנית החזקה ביותר עד כה, ארצות הברית, אלא גם על קשריהן עם כל השחקנים האחרים, רוסיה, איראן, טורקיה, מדינות ערב, וכמובן ישראל.

סין ניצלה את ההזדמנות שבביקוריהם המקבילים של ראש ממשלת ישראל ונשיא הרשות הפלסטינית בסין בתחילת מאי כדי לאותת על העניין שלה בחיזוק מעורבותה באזור. יוזמה זו כללה לראשונה גם הצעה לארגן מפגש בין שני המנהיגים המבקרים בה אם ירצו בכך. הסינים הקפידו מאוד להימנע מפגיעה ברגישויות המסורתיות, ובחרו להיפגש קודם עם עבאס ולמתוח ביקורת עקיפה על מעורבותה לכאורה של ישראל בהתקפה בסוריה, אך המשקיפים ציינו כי מאחורי הקלעים הושג פוטנציאל התקדמות וסיכוי לדיבידנדים עתידיים בצורת קשרי סחר בין ישראל לסין בעקבות ביקורו של נתניהו. משקיף סיני העיר כי אף שסין מעוניינת להגביר את שיתוף הפעולה של עם ישראל, היא רוצה לעשות זאת 'בשקט'.

גם סין וגם הודו הפגינו לאחרונה עניין בתגליות הגז של ישראל

4. מהפכת האנרגיה העולמית

נוף האנרגיה העולמי משתנה. עד לאחרונה לא היו לנפט המזרח-תיכוני חלופות רבות לטווח הארוך. פריצות הדרך הטכנולוגיות שהושגו בשנים האחרונות משנות לגמרי את התמונה. טכנולוגיות פירוק הידראולי (fracking) חדשות המאפשרות ניצול

מרבצים אדירים של פצלי שמן, התקדמות בטכניקות חיפוש וכריית נפט וגז בעומק הים, וכן טכנולוגיות חדשות של תחלופי נפט, שההתקדמות בהן איטית יותר, יוצרות עולם אנרגיה חדש. אמריקה משתחררת במהירות ממצב תלות באנרגיה ממקורות זרים ועוברת לעצמאות באנרגיה, לפחות חלקית, ובוודאי לקראת עצמאות מלאה באמריקה עצמה. ארצות אחרות שברשותן עתודות פצלי שמן ענקיות, כגון סין, רק התחילו לבחון את הדרכים לניצולן. כל זה עתיד לשנות מן היסוד את הדינמיקה של שוק האנרגיה העולמי. ככל שארה"ב וסין יוכלו לספק את צורכי האנרגיה שלהן בעצמן, כך המשאבים ששתי הארצות צורכות כיום ישתחררו (גם בהנחה שצורכי האנרגיה של סין ימשיכו לגדול במהירות), וזה בתורו יפחית את משקל האנרגיה שמקורה במזרח התיכון בתוך המשוואה העולמית.

כפי ששיער ראסל מיד (Walter Russel Mead) במאמר שהתפרסם במגזין The American Interest ב-2012, גם ישראל יכולה להתברר כ"אלדוראדו" של משאבי האנרגיה, הודות לתגליות האחרונות של גז טבעי ולפוטנציאל המרבצים העצומים של פצלי השמן. כפי שכותב ראסל מיד, "למהפכת האנרגיה ולשינוי בצפי האנרגטי של ישראל יש יותר השלכות גיאופוליטיות מאשר לאביב הערבי". ייתכן שישראל תוכל להשפיע במידה מסוימת על משוואת האנרגיה, אם היא תפתח מדיניות הולמת למטרה זו. גם סין וגם הודו הפגינו לאחרונה עניין בתגליות הגז של ישראל. ישראל, מצדה, לא הצליחה עד כה לגבש מדיניות משאבי אנרגיה כוללת ומעשית שתתייחס גם לצרכים הגיאופוליטיים של ישראל בטווח הארוך. בנוסף, הגיע הזמן שישראל תקדיש הרבה יותר תשומת-לב למדעי האנרגיה ולטכנולוגיות אנרגיה ואולי אף תקים מרכזי מצויינות בתחומים אלה באמצעות שיתוף פעולה בינלאומי. המדע והטכנולוגיה של ישראל מרשימים בתחומים רבים וזוכים לכבוד רב מצד סין והודו.

5. "האביב הערבי" והתהפוכות במזרח התיכון

המהומות שפרצו מאז 2011 במצרים, תוניסיה, לוב, סוריה והמפרץ הפתיעו את סין והודו והותירו אותן מוטרדות מאוד. יציבות במזרח התיכון חיונית לשתי הארצות, לא רק מפני שרוב האנרגיה שלהן מגיעה משם, אלא גם מפני שלמהומות בעולם הערבי והמוסלמי עלולה להיות השפעה מידבקת על המוסלמים שבקרבתן ועל המדינות המוסלמיות שבשכנותן. בנוסף, גם סין וגם הודו נפגעו במישירן מן המהפכה הבלתי-צפויה בלוב, שהותירה שם עשרות אלפי פועלים סינים והודים תקועים ונטושים. סין והודו נאלצו לפנות את אזרחיהן בנסיבות מסוכנות - מה שהעלה בסין קריאה להקמת בסיסים צבאיים במזרח התיכון כדי להגן על האינטרסים הסיניים באזור זה.

גם "האביב הערבי" הוביל את סין להקדיש יתר תשומת-לב לישראל, כפי שכבר צוין. ישראל נתפסה כעוגן יציב בים סוער, וגם כמקור מהימן למידע וניתוח על העולם הערבי. בחודשים האחרונים נראה כי עמדת סין כלפי ישראל זהירה יותר, אם כי מוקדם מדי לקבוע האם רתיעה דיפלומטית זו תימשך. גישת סין לישראל ולמזרח התיכון נותרה פרגמטית במובהק ומבוססת על אינטרסים. התנגדותה של סין לפעולה בינלאומית נגד משטרו של אסד בסוריה ורמת הפופולריות הנמוכה של סין ברחוב הערבי עשויות להוות גורם בזהירות שסין נוקטת כלפי ישראל, ובמיוחד ביחס לסכסוך הישראלי-פלסטיני.

בהודו, התהפוכות בעולם הערבי לא הולידו רגשות חדשים וחמים כלפי ישראל. ההודים מושקעים עמוקות באזור המפרץ, אבל הבנתם את שאר העולם הערבי אינה מפותחת כמו זו של סין או ישראל. להודו יש מספר מפתיע בקוטנו של ערביסטים מקצועיים, ונראה כי הרעיון שהודו יכולה להפיק תועלת מן הידע

הישראלי לא חלף במוחם של הודים רבים - פרט, כמובן, לאלה המעורבים בממסד הביטחוני ההודי.

לתפיסות הסינים וההודים את התהפוכות בעולם הערבי יכולה להיות השפעה רבה על מדיניותם ביחס לישראל. ישראל חייבת להיות מודעת לכך, ועליה לנסות להשפיע על תפיסות אלו. כמו כן, סביר להניח כי התדמית רווית האסונות והצרות שהמזרח

התיכון הערבי מציג כיום - כשהמדינה הערבית החשובה ביותר מתנוודדת בין רעב המוני למלחמת אזרחים, וסוריה מתפרקת לגורמים כמו עיראק ולבנון לפנייה - תחזק את נטיות הסינים וההודים לדבוק באיראן. למעשה, יש מומחים וקובעי מדיניות סיניים המשוכנעים כי איראן עתידה להיות השליטה העתידית של המזרח התיכון.

**"האביב הערבי"
הוביל את
סין להקדיש
יתר תשומת
לב לישראל,
גם כמקור
מהימן למידע
וניתוח**

6. המיעוטים המוסלמיים בסין ובהודו

כשלושה עד חמישה אחוזים מאוכלוסיית סין משתייכים למיעוטים מוסלמיים, ויותר מחמישה-עשר אחוזים מאוכלוסיית הודו הם מוסלמים. גם סין וגם הודו מוקפות בארצות מוסלמיות שעמן הן מקיימות קשרים פוליטיים, מסחריים, צבאיים, תרבותיים ואישיים רבים וענפים. שתיהן מודאגות מן השאלה המוסלמית שיש הרואים בה אתגר קיומי, אם כי בסין הרבה פחות מאשר בהודו. שתי הארצות חוששות מהסתננות טרוריסטים זרים לשטחיהן, ואף יותר מכך - מן ההקצנה של ציבור המוסלמים בתוכן. מדיניות סין כלפי ישראל לא תושפע באופן ניכר מן המיעוטים המוסלמיים שבתוך סין או משכנותיה המוסלמיות.

אבל סין היתה רוצה להיתפס כידידה ליותר מחמישים המדינות המוסלמיות החברות באו"ם, ובמיוחד אלו שבמזרח התיכון. סין עבדה קשה כדי לשקם את יחסיה עם טורקיה אחרי ביקורת חריפה שנמתחה עליה עקב תגובתה למתחים האתניים שעלו בעבר בין תושבים מוסלמים וסינים בפרובינציה הסינית שינג'יאנג. גם שיקול זה עלול להכתיב זהירות מצד סין במדיניותה כלפי ישראל.

המקרה של הודו שונה. שכנותיה, וגם מדינות ערב, כבר אינן גורם מכריע במדיניות הודו כלפי ישראל. הודו הבינה שהמדינות המוסלמיות יתמכו תמיד בפקיסטן, בלי קשר למה שהודו תאמר או תעשה, אבל המוסלמים שבתוך הודו מהווים גורם מכריע מובהק. כל ממשלה הודית מחויבת לשמור על האיזון העדין בין הינדים למוסלמים בתת-היבשת, ולהימנע מכל יוזמות שעלולות להביא לאלימות ולשפיכות דמים. שום מפלגה הודית אינה יכולה כיום להרשות לעצמה להצטייר כאנטי-מוסלמית, אחרת תשלם מחיר כבד בבחירות הבאות. הגורם המוסלמי - או נכון יותר, התפיסה הרווחת בחוגי העילית הפוליטית של הודו, שלפיה כל המוסלמים עוינים את ישראל ללא תקנה - ממשיכים לפגוע במדיניות הודו כלפי ישראל. יש כמה דרכים שבהן ישראל יכולה לטפל בבעיה זו.

מאמצי ההתערבות של ישראל בסין ובהודו כדי לעודד שינוי במדיניות בשאלת איראן לא נשאו כל פרי

7. איראן

במהלך השנתיים האחרונות האיצה איראן את קצב התקדמותה להשגת נשק גרעיני. איראן חשובה לסין בגלל כמה סיבות שכבר צוינו. אך היא חשובה

עוד יותר להודו. איראן השפיעה רבות על התרבות ההודית: אמנות, ארכיטקטורה, מוסיקה, אוכל, שפה. למיעוט השיעי הגדול של הודו קשרים הדוקים עם איראן ועד ממש לאחרונה לא נתפס כאחראי לפעולות טרור גדולות. חשוב מכל, איראן מהווה משקל נגד חשוב לפקיסטן הסונית העוינת ולטליבאן המפחידים. היא מהווה שער מעבר למרכז אסיה ומקור האנרגיה הקרוב ביותר. השנתיים האחרונות הבהירו כי שום מאמצי שכנוע אמריקניים לא יצליחו לכפות על שתי הארצות להפנות עורף לאיראן או להסכים לסנקציות חמורות יותר כנגדה. תגובתה הפושרת של הודו למתקפת הטרור האיראנית במרכז ניו דלהי ב-2012, שנועדה להרוג דיפלומט ישראלי, היתה אמורה לפקוח עיניים רבות. איראן הפעילה מוסלמי שיעי הודי מקומי בהכנות לפיגוע, אבל הודו לא הביעה כמעט שום מחאה פומבית, וחודשים ספורים אחר-כך ביקר ראש הממשלה ההודי בטהראן לרגל פסגת תנועת המדינות הבלתי-מזדהות, והעניק חיבוק לנשיא האיראני.

מאמצי ההתערבות של ישראל בסין ובהודו כדי לעודד שינוי במדיניותן בשאלת איראן לא נשאו כל פרי. במקרה של סין, הם אפילו הזיקו. שנים של מאמצים ישראליים ויהודיים להציק לסין בטיעונים שונים הרלוונטיים לאינטרס הלאומי הנתפס של סין עיצבו את הסינים וייתכן שאף תרמו לכך ששגרירות ישראל בבייג'ינג מתקשה מאוד בהשגת גישה למקבלי ההחלטות בסין. ישראל היתה יכולה להיות יעילה הרבה יותר, ולהבטיח רצון טוב מצד הסינים אילו הצליחה להביא את סין לבטא בפומבי את תמיכתה בשגשוג ובהתפתחות של ישראל בתנאי שלום בטווח הארוך.

כפי שהדברים עומדים כיום, האפשרות של התקפה אמריקנית או אמריקנית-ישראלית משותפת כדי לחסל את המיזם הגרעיני של איראן או לפגוע בו קשות, ואולי אפילו להפיל את המשטר האיראני, היא המדאיגה ביותר את הודו וסין גם יחד. קובעי

ממשיכים להיצמד לקו האידיאולוגי של עמיתיהם במערב, מושפעת מכך יותר מסין. ב-2012 התקיים באחת האוניברסיטאות הגדולות של הודו מפגש בהשתתפות בינלאומית רחבה, שבו נקראה הודו לנתק את כל קשריה עם ישראל. גם כמה אמנים הודיים בולטים קראו להחרמת ישראל. מאמץ קירוב ישראלי ויהודי באמצעות הנגשת מידע יצטרך להתייחס ישירות לבעיה זו.

ג. הדרך קדימה: המלצות מדיניות עיקריות לקידום קשרי ישראל-סין וישראל- הודו בעשור הקרוב

ההכפשה של ישראל ושל העם היהודי מחלחלת גם לאסיה, יותר להודו מאשר לסין

- למנות פקיד האחראי לייזום ותיאום מדיניות ישראל כלפי אסיה, ובמיוחד כלפי סין והודו, במטה לביטחון הלאומי שבמשרד ראש הממשלה בישראל.
- להביא לסין ולהודו קבוצה נבחרת של יהודים משפיעים (מדינאים ופקידי ממשל לשעבר, אקדמאים ואנשי עסקים מובילים)

כדי שיפתחו בדיאלוג עם מקביליהם הסינים וההודים, ובמיוחד כדי שידונו באפשרויות לקידום שיתוף הפעולה במגוון תחומים בין אנשים ובין מדינות.

- לנצל את שאיפותיהן של סין ושל הודו להשיג מעמד של מעצמות בכירות יותר, בצד דאגותיהן הגוברות עקב התהפוכות האחרונות של "האביב

המדיניות בסין קוראים לכל הצדדים להפעיל שיקול דעת ולרסן את עצמם, אך נראה שהם בטוחים למדי שהתקפה כזו לא תתרחש. בשיחות פנימיות, מומחים ויועצי מדיניות סינים והודים חוזרים ומבטיחים כי ארצותיהם לא ינקטו פעולה נגד ישראל במקרה של התקפה על איראן.

8. הסכסוך הישראלי-פלסטיני

במקרה הגרוע, הסכסוך הוא מטרד לאסיה הלא-מוסלמית, לא סוגיה רגשית כפי שהיא בעיני אירופה, ועוד פחות מכך הוא מהווה סוגיה קיומית, כל עוד הסכסוך אינו נוגע באספקת האנרגיה מן המפרץ. אבל בזירה העולמית, סין והודו תומכות בדרך כלל בקונסנסוס הקיים באו"ם, שאינו לטובת ישראל, בעיקר משיקולים של נוחות פוליטית, וביניהם, פיוס המיעוט המוסלמי בהודו, ולא דווקא מתוך שכנוע אמיתי. לכן סביר להניח שיוזמה ישראלית רצינית לחדש את הדיאלוג ואת תהליך השלום עם הפלסטינים תסייע להידוק הקשרים הפוליטיים והאסטרטגיים עם ההנהגה בסין ובהודו, ותפתח לישראל דלתות באסיה. חוץ מזה, ככל שהפתרון לסכסוך ממשיך לחמוק, חשוב עוד יותר לעצב בשתי הארצות תפיסה של ישראל שאינה תלויה בסכסוך, במיוחד באמצעות חילופי תיירות ומדיניות כוללת של קירוב תרבותי.

9. מסע הדה-לגיטימציה העולמי נגד ישראל והשפעתו על סין והודו

מסע הדה-לגיטימציה וההכפשה של המדינה היהודית ושל התומכים בה צבר תאוצה בעשור האחרון, מאז ועידת דרבן הידועה לשמצה ב-2001. ערש המסע הוא באירופה. ניתן היה לצפות שהיעדר מסורות אנטי-יהודיות באסיה יהפוך את היבשת חסינה מפני מסע זה, אך זה אינו המצב. ההכפשה של ישראל ושל העם היהודי מחלחלת גם לאסיה. הודו, שחוגי האינטלקטואלים והקומוניסטים הקיצוניים שלה

שיושגתת על מודל מפגשי הפסגה שהתקיימו בעבר בין מנהיגים יהודים והינדים. במקביל יש לפתח קשרים עם הימין הפוליטי ההינדי של הודו, ובכללו מפלגת BJP, וכן מפלגות נוספות המתנגדות לקיצונות ולאלימות המוסלמית.

לפתח אסטרטגיה כוללת לקירוב תרבותי יהודי וישראלי, אשר תפנה לתת-קבוצות חשובות באוכלוסיות סין והודו, שכבר יש להן השפעה מכרעת או שמאמינים שתהיה להן השפעה גוברת על קובעי המדיניות בשתי הארצות. בניית עוצמה רכה נגדית בקרב אותן תת-קבוצות חשובות תהיה משימה קלה יותר הודות לסירגיה הגוברת בין הערכים והאינטרסים של שני הצדדים. לא סביר להניח שהמאמץ יניב תוצאות קונקרטיות בטווח הקצר, אך ברור שהוא ייצור סביבה חיובית שתוכל לתרום יותר לשגשוג הקשרים הבינלאומיים עם שתי הארצות. חשיבות מיוחדת יש לפתיחת מכון תרבותי יהודי-ישראלי גם בבייג'ינג וגם בניו דלהי, שיתבססו על המודל של מכוני גתה הגרמניים והמכונים לתרבות צרפת בחו"ל. מכון כזה יציע לימודי עברית, כולל קורסים מרוכזים לדיפלומטים ואנשי עסקים הודים; הרצאות על הדת וההיסטוריה היהודית; סמינרים ודיוני רב-שיח על נושאים הקשורים בישראל; הצגת ספרים חדשים מאת סופרים יהודים וישראלים, ועוד; אירועים תרבותיים יהודיים וישראלים, כגון יריד ספרים, יריד סרטים או יריד אוכל יהודי/ישראלי. כמו כן ראוי להשתמש בבידור ובתקשורת, ובעיקר קולנוע ומדיה חדשה, כדי לקרב את אוכלוסיית הצעירים של שתי הארצות, את המעמד הבינוני העירוני הגדל בשתיהן, ואת קהילות התפוצה שלהן ברחבי העולם.

הערבי", כדי לחנוך ערוץ סדיר למגעים מקיפים בין ישראל לבין סין ובין ישראל לבין הודו. ולקיים דיאלוגים אסטרטגיים חצי רשמיים (track 1.5) העוסקים במזרח התיכון רבתי (כולל טורקיה ואולי גם פקיסטן), בשיתוף פעולה עם מכוני חשיבה ומומחי מדיניות ופקידי ממשל בדימוס בסין ובהודו. יש לנקוט מאמצים לשכנע את חברות היצוא הביטחוני בישראל הסוחרות עם הודו לסייע במימון הדיאלוג הזה כהשקעה לטווח ארוך.

- להזמין מעורבות סינית בפרויקטים כמו שדות הגז ותשתיות (בנוסף לרכבת לאילת). להסכמים כאלה ערך רב בגלל חשיבותם האסטרטגית (ולא רק הכלכלית) וחתיתתם תהווה צעד כולל לקראת שדרוג היחסים בין שתי המדינות. במקרה של הודו, ההשקעה הגדולה שעליה התחייב תאגיד הענק ההודי טאטה (Tata) בחברה להעברת טכנולוגיות של אוניברסיטת תל-אביב - צעד ראשון מסוגו של חברה הודית בישראל - היא מודל ראוי לחיקוי.

- לשאוף ולגייס קשרים ובריתות עם התפוצה ההודית בעולם כולו, על מנת שזו תפעיל השפעה חיובית על מדיניות מולדתם ההודית כלפי ישראל. בעניין זה אמורה היהדות העולמית למלא תפקיד מרכזי. הקהילות היהודיות ברחבי העולם צריכות לעשות מאמצי קירוב, להרחיב את שיתוף הפעולה הדו-צדדי, ולזהות תחומי עניין משותפים עם קהילות תפוצה הודיות מקומיות - לא רק בארצות הברית אלא גם בבריטניה, באוסטרליה, בקנדה, בדרום-אפריקה ובארצות אחרות.

- ליהדות העולמית נועד תפקיד חשוב גם בפתיחה וקידום דיאלוג בין-דתי עם ההנהגה המוסלמית המתונה בהודו ומוסדותיה. דיאלוג כזה עשוי לסלול את הדרך לארגון המפגש היהודי-מוסלמי-הודי הראשון מסוגו, בהודו ו/או בישראל,